

## АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО, ЦИВІЛЬНОГО І ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

УДК 346.26 (477) (045)

О. В. Руденко, Ф. Ф. Шебаніц

### ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СВІТЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «УКРАЇНА – 2020»

*У статті досліджується сучасний стан реформування, нормативно-правові та теоретичні аспекти розвитку правового регулювання підприємницької діяльності в Україні як одного з інститутів галузі господарського права. Виявлено основні сучасні проблеми подальшого ефективного функціонування зазначеної сфери та здійснено спробу знаходження шляхів їх вирішення.*

*Автори намагалися висвітлити основні здобутки та недоліки сучасного стану правового регулювання окремих аспектів господарської діяльності в Україні. Розглядаються теоретичні аспекти державного регулювання у сфері господарської діяльності в умовах поточних реформ, а також аналіз спроби держави гармонізувати українське законодавство з європейським правом.*

**Ключові слова:** *правове регулювання господарської діяльності, засоби державного регулювання, сталий розвиток, підприємницька діяльність, інвестиційна діяльність, Стратегія «Україна – 2020».*

*Постановка проблеми.* В умовах прагнення України стати повноцінним членом Європейського союзу, намаганнях переходу до європейських стандартів, проблема визначення сучасного стану нормативного регулювання сфери господарювання в загалі та підприємницької діяльності зокрема є вельми актуальною. Становлення та розвиток України як європейської, соціальної і правової держави потребує належного правового регулювання та створення дієвих механізмів забезпечення ефективності господарської діяльності, що сприятиме гармонійному розвитку держави у напрямі подальшої європейської інтеграції, результативній взаємодії між гілками влади та суб'єктами господарювання, плідній співпраці як самих суб'єктів господарської діяльності, так і їх споживачами товарів та послуг.

*Аналіз останніх досліджень і публікацій.* Вищезазначеним питанням приділяли увагу багато науковців, серед яких: О. Довгальова, О. Кібенко, А. Курбатов, Т. Куценко, А. Нікіфоров, О. Олейник, Н. Саніахметова, Є. Харитонов, С. Чистов та інші.

*Мета дослідження.* На підставі аналізу сучасного стану нормативно-правового регулювання окремих видів господарської діяльності в Україні, визначити основні тенденції та шляхи реформування підприємницької діяльності з урахуванням концепцій закладених у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020».

*Виклад основного матеріалу.* Конституція України як Основний Закон держави закріплює за кожним право на підприємницьку діяльність, відповідно до статті 42:

«Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом»[1].

З урахуванням того що підприємницька діяльність є одним з видів господарської діяльності вважаємо за потрібне розпочати аналіз з поняття господарської діяльності взагалі. Так, відповідно до чинного законодавства під господарською діяльністю розуміють діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV закріплює основні засади державного регулювання підприємницької діяльності, такі як: загальні принципи господарювання, конституційні основи правопорядку у сфері господарювання, основні напрями та форми участі держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання тощо. Державне регулювання підприємницької діяльності включає реалізацію відповідної економічної політики, яка спрямована на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних громадських верств і населення в цілому [2].

В теорії права, господарська діяльність поділяється на комерційну (підприємницьку), з метою отримання прибутку, і не комерційну, що не має на меті отримання прибутку (метою у даному випадку є досягнення соціального ефекту).

На ступінь ефективності будь-якої діяльності, в тому числі і господарської впливають багато чинників. Деякі з них здійснюють сприятливий вплив, а деякі – гальмують процес подальшого розвитку. Серед чинників господарської діяльності, які потребують оптимізації державного регулювання можна виділити необхідність: забезпечення сталого розвитку держави; розбудови розвинутої і сильної економіки в Україні; залучення інвестицій; спрощення міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці; забезпечення прозорості та зрозумілості податкової системи. Держава, в особі компетентних органів, неодноразово намагалася підвищити соціальні та економічні стандарти рівня життя громадян та добробуту в цілому. Слід зазначити, що певних успіхів у цьому напрямку вдалося досягнути, але сучасне життя вимагає продовження розпочатих реформ.

З метою впровадження в Україні європейських стандартів життя та виходу України на провідні позиції у світі Указом Президента України № 5 від 12 січня 2015 р. було схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». Реалізація стратегії передбачає наступні напрями руху за векторами: розвитку, безпеки, відповідальності та гордості, реалізації 62 реформ і програм розвитку держави.

Одним з основних векторів розвитку визначено «дерегуляцію та розвиток підприємництва». Реальне виконання цього напрямку можливе лише при комплексному реформуванні сфери господарювання безпосередньо чи опосередковано, в процесі реалізації:

- Програми розвитку малого та середнього бізнесу;
- Податкової реформа;
- Реформи захисту економічної конкуренції;
- Реформи корпоративного права;
- Реформи фінансового сектору;
- Реформи ринку капіталу;
- Реформи сфери трудових відносин;
- Реформи транспортної інфраструктури;
- Пенсійної реформи та ін.

Межі та мета дослідження не дають можливості визначити сучасний стан впровадження та проблеми реалізації всіх зазначених реформ, а також зумовлює необхідність на зосередженні уваги на окремих, найбільш актуальних для

господарювання та підприємницької діяльності реформ сьогодення.

По-перше: дерегуляція та розвиток підприємництва. Розвиток підприємництва, як невід'ємного елементу сучасної ринкової системи господарювання відповідає цілям вищезазначених реформ.

Метою реформ у сфері підприємництва є створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого і середнього підприємництва, залучення інвестицій, спрощення міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці [3].

Розвиток малого і середнього підприємництва у багатьох європейських країнах відіграє важливу роль у становленні економіки держави. На жаль в Україні склалося інакша ситуація, у зв'язку з чим виникає необхідність визначення існуючих проблем у цій сфері. Мале підприємництво повинне створювати свого роду фундамент економіки країни. Дослідники зазначають: мале підприємництво – це особлива форма економічної активності, що передбачає орієнтацію на досягнення комерційного успіху; інноваційний та ризиковий характер діяльності; перспективність спрямування на подальший розвиток, розширення масштабів і сфери діяльності; свободу та самостійність суб'єктів у прийнятті управлінських рішень та здійсненні бізнесу; майнову відповідальність підприємця за результати господарювання; постійний характер господарської діяльності, укладання регулярних, а не одноразових [4, с. 14].

Основною перевагою малого підприємництва є інноваційна спроможність, оскільки являє собою провідну галузь ринкової економіки; складає основу реалізації малого товару; визначає швидкість розвитку економіки в цілому; легкість ринкового вибору; реалізує зростання ринку споживацькими товарами та послугами буденного попиту.

Серед головних чинників гальмування розвитку малого та середнього підприємництва виокремлюють:

- складну систему оподаткування внаслідок якої деякі суб'єкти змушені перенести свою діяльність в тіньову економіку;
- нестачу або повну відсутність коштів;
- недосконалість та незбалансованість нормативно-правового забезпечення.

Реформа, задля вирішення значених проблемних питань, має на меті: необхідність скоротити кількість документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності та видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню; скасувати регуляторні акти, які ускладнюють ведення підприємницької діяльності; забезпечити надання послуг для громадян та бізнесу в електронному вигляді. 1 січня 2017 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», положення якого спрямовані на реформування системи надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації зазначених осіб з метою її приведення у відповідність до таких принципів надання адміністративних послуг, як відкритість та прозорість, оперативність та своєчасність, раціональна мінімізація кількості документів та процедурних дій, що вимагаються для отримання адміністративних послуг, доступність та зручність для суб'єктів звернень [5].

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 № 222-VIII встановлює перелік 32 видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню [6]. Не зважаючи на те, що в окремі проміжки часу перелік нараховував більш ніж 100 видів діяльності, що підлягали ліцензуванню, навіть зараз, коли цей перелік скоротився більш ніж в три рази, виникає необхідність у подальшому

реформуванні цього напрямку. Так в рамках реалізації реформ до нього внесено зміни за якими:

- скасовується оформлення ліцензії, як документа у паперовій формі;
- скасовується переоформлення ліцензії у разі зміни найменування юридичної особи;
- скасовується повідомлення в паперовій формі органом ліцензування здобувача ліцензії чи ліцензіата про прийняті ним рішення.

Не можна говорити про розвиток, коли «нововведенням» Закону є:

- вимога про сплату Єдиного соціального внеску (далі – ЄСВ) для фізичних осіб – підприємців на загальній системі оподаткування;
- розмір мінімального страхового внеску, внаслідок підняття мінімальної заробітної плати, зростає вдвічі, таким чином що ті підприємці, які лише де-юре є такими (фактично не отримують дохід), змушені будуть платити ЄСВ в мінімальному розмірі;
- зростання мінімального страхового внеску заставляє фізичних осіб – підприємців обирати: зберегти статус підприємця і щомісячно платити страховий внесок, чи припинити підприємницьку діяльність. При цьому слід мати на увазі, що мале підприємство створює багато нових робочих місць, тим самим зменшуючи рівень безробіття та позитивно впливає на економіку. Припинення підприємницької діяльності навпаки збільшує рівень безробіття та негативно впливає на економіку, а також виступає підставою документальної позапланової перевірки [5];
- збільшення основної ставки податку на доходи фізичних осіб – тепер вона становить 18%.

Вищезазначені фактори ні яким чином не стимулюють підприємців займатися підприємницькою діяльністю.

Звідси простежується зв'язок з податковою реформою мета якої побудувати податкову систему, яка є простою, зрозумілою та економічно справедливою, з мінімальними затратами часу на розрахунок і сплату податків, створює необхідні умови для сталого розвитку національної економіки, забезпечує достатнє наповнення Державного бюджету України і місцевих бюджетів [3]. До існуючих проблем податкової політики відносяться:

- складна та нестабільна нормативно-правова база щодо оподаткування;
- непрозорість податкового регулювання;
- колізійність окремих законодавчих норм;
- нерівномірність розподілу податкового навантаження;
- велика кількість схем ухилення від сплати податків.

Вищезазначені проблеми призвели до:

- податкової заборгованості платників перед державним бюджетом;
- ухилення від оподаткування;
- корумпованості у податкових відносинах;
- погіршення стану економіки країни.

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21.12.2016 № 1797-VIII набрав чинності 1 січня 2017 року [7]. Результатом цього є внесення до Податкового кодексу України комплексних змін, спрямованих на удосконалення загальних положень щодо адміністрування податків та зборів, податку на прибуток, ПДВ, акцизного податку, рентної плати та податку на майно, спеціальних податкових режимів; ліквідацію податкової міліції та ін. [8].

До головних змін можна віднести:

- зміни до ст. 138 Податкового кодексу України передбачають: об'єкт оподаткування збільшуватиметься на вартість ремонтів, поліпшень невикористаних основних засобів та необоротних активів. Витрати не згоратимуть, а зменшуватимуть об'єкт оподаткування у звітному періоді ліквідації таких активів, а також у разі їх продажу (проте тільки в межах отриманого від такого продажу доходу);

- зміни до ст. 139 Податкового кодексу України вирішують проблему врахування для визначення об'єкту оподаткування створеного платником резерву сумнівних боргів;

- податок на доходи фізичних осіб: на відміну від законопроекту, у Законі немає норм щодо впровадження нової категорії самозайнятих осіб – фізичних осіб, які здійснюють індивідуальну діяльність;

- податок на додану вартість: змінилися строки реєстрації податкових накладних, у податківців з'явився єдиний реєстр осіб, які подали заяви на отримання бюджетного відшкодування та ін.

Держава постійно намагається зменшити можливості суб'єктів підприємницької діяльності працювати в тіньовій економіці. В рамках цього з одного боку спрощуються певні процедури, з іншого – підвищується відповідальність за недотримання вимог законодавства. Проте нинішні умови не дозволяють в повному обсязі реалізувати заплановані зміни внаслідок падіння економіки. Збільшення податкового навантаження не сприятиме зростанню економіки через те, що з кожним роком витрати здебільшого перевищують доходи підприємців.

*Висновки.* Правове регулювання у сфері господарювання на сьогодні здійснюється рядом загальних та спеціальних законів. До загальних належать Конституція України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс та інші. До спеціальних законів можна віднести закони: «Про інвестиційну діяльність», «Про ліцензування видів господарської діяльності» та ін. Не зважаючи на постійне оновлення (внесення змін та доповнень) зазначені акти потребують подальшого вдосконалення підґрунтям чого на нашу думку повинен стати симбіоз наукових праць та практичного досвіду як європейських країн так і українських суб'єктів господарювання. Безперечно, європейський досвід важливий, але задля більш ефективного реформування потрібно також враховувати й власний досвід, адже 25-річний досвід розбудови української держави дозволяє значно поліпшити економічний стан країни.

Сфера господарювання знаходиться у стані постійного реформування. Історичний досвід свідчить про неефективність короткострокових та локальних реформ. Стратегія реформ «Україна – 2020» навпаки чітко визначає напрямки розвитку держави на майже 5 років. Особливо це стосується основних видів господарювання, таких як підприємництво, інвестиційна діяльність, податкова політика та ін. Виходячи із змісту документа, мета Стратегії «Україна – 2020» полягає в тому, щоб «до 2020 р. вийти на європейські стандарти життя і провідні позиції України у світі».

Розвиток здорової конкуренції – є одним з ефективних заходів виходу з економічної кризи. При цьому розвиток малого та середнього підприємництва повинен стати рушійною силою економічної конкуренції в Україні та сприяти виходу вітчизняних товарів, робіт та послуг на європейський ринок.

Розв'язання існуючих проблем податкової системи України має відбуватися шляхом послідовної реалізації цілей, передбачених стратегією.

Сучасні умови економічного стану держави потребують посиленого захисту суб'єктів господарювання щодо кількості ліцензованого обсягу видів діяльності, спрощення процедур отримання ліцензій та збільшення строків їх дії.

Ефективний розвиток інвестиційної сфери є передумовою сталого економічного

розвитку країни в цілому.

Все це можливе за умови наявності не лише законодавчої констатації можливості здійснення підприємницької діяльності, а й створення реального механізму гарантій передбачених прав, в тому числі і можливості оскарження та поновлення порушених прав.

#### Список використаної літератури

1. Конституція України: [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змінами). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>; Konstytutsiia Ukrainy: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR (zi zminamy) – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

2. Господарський кодекс України: [Електронний ресурс] Закон України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>; Hospodarskyi kodeks Ukrainy: [Elektronnyi resurs] Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV (zi zminamy). – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>; Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020»: [Elektronnyi resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015 № 5/2015. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

4. Довгальова О. В. Управління малим бізнесом : підручник / О. В. Довгальова, О. В. Балабенко ; Донбас. нац. акад. буд-ва і архіт. – Макіївка ; Донецьк : Цифр. тип., 2011. – 298 с.; Dovhalova O. V. Upravlinnia malym biznesom : pidruchnyk / O. V. Dovhalova, O. V. Balabenko ; Donbas. nats. akad. bud-va i arkhit. – Makiiivka ; Donetsk : Tsyfr. typ., 2011. – 298 s.

5. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: [Електронний ресурс]: Закон України від 26.11.2015 № 835-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-19>; Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro derzhavnu reiestratsiiu yurydychnykh osib ta fizychnykh osib – pidpriemtsiv» ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo detsentralizatsii povnovazhen z derzhavnoi reiestratsii yurydychnykh osib, fizychnykh osib – pidpriemtsiv ta hromadskykh formuvan: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 № 835-VIII. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-19>

6. Про ліцензування видів господарської діяльності: [Електронний ресурс]: Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII (зі змінами). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/222-19>; Pro litsenzuvannia vydiv hospodarskoi diialnosti: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 02.03.2015 № 222-VIII (zi zminamy). – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/222-19>

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні»: [Електронний ресурс]: Закон України від 21.12.2016 № 1797-VIII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1797-19>; Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo pokrashchennia investytsiinoho klimatu v Ukraini»: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 21.12.2016 № 1797-VIII. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1797-19>

8. Податковий кодекс України: [Електронний ресурс]: Закон України від

02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами). – Режим доступу:  
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>; Podatkovyi kodeks Ukrainy: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI (zi zminamy). – Rezhym dostupu:  
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Стаття надійшла до редакції 17.11.2016 р.

**O. V. Rudenko, F. F. Shebanits**

**SOME ASPECTS OF THE CURRENT STATE OF LEGAL REGULATION OF  
ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES IN THE LIGHT OF THE IMPLEMENTATION  
OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGY «UKRAINE – 2020»**

*Article 42 of the Constitution of Ukraine guarantees everyone the right to engage in entrepreneurial activity that not prohibited by applicable law. Small and medium enterprises in developed countries are the main source of economic development. The situation is completely differ today in Ukraine. Despite the efforts of the competent authorities, the share of small and medium businesses is negligible. In recent years there has been a tendency to simplify employment and economic activity in our country, including business. Thus, the list of economic activities subject to licensing (today it is 32 species, where as previously the number exceeded 100 names) greatly simplified the registration procedure, is significantly reduced. It should be noted that not all legislative innovations have a positive effect on the development of entrepreneurial activities. So, the increase from January 2017 the minimum wage led to a corresponding increase in the payment of the single tax, regardless of whether it carries out the entrepreneur activity in the accounting period or not. This fact led to mass closures of individual entrepreneurs and as a consequence-reducing the number of jobs.*

*At the same time, now there is a realization of the sustainable development Strategy «Ukraine – 2020» – a comprehensive program which focuses on the development of the economy of Ukraine. An integrated approach is primarily a set of reforms and appropriate regulatory support activities. Despite significant changes in the legal regulation of entrepreneurial activity, there is still much to be done for harmonization of Ukrainian legislation with European law.*

**Key words:** legal regulation of entrepreneurial activity, methods of state regulation, sustainable development, entrepreneurship, investment, strategy «Ukraine – 2020».